

Впровадження інформаційних технологій при викладанні економічних дисциплін

У роботі досліджено особливості впровадження інформаційних технологій при викладанні економічних дисциплін в освітніх закладах у сучасних умовах з урахуванням положень Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки.

Ключові слова: дистанційні послуги, електронні бібліотеки, імітаційна практика, інформаційне суспільство, інформаційні технології, освіта.

Освіта має стати пріоритетним напрямом державної політики України. Адже, освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. Згідно з розрахунками спеціалістів ООН, інвестиції в людський капітал (особливо – в освіту) є найбільш вигідними і в подальшому приведуть до зростання ВВП.

У сучасних умовах неабиякого значення набуває необхідність використання інформаційних технологій в освіті. Наприкінці ХХ століття розвинені країни світу поставили собі за мету прискорити перехід від постіндустріального до нового етапу розвитку людства – інформаційного суспільства, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних заходів із впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти та науки. Основними ресурсами інформаційного суспільства є знання та інформація. Тому одне з головних завдань освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства — навчити учнів і студентів використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

Створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, з одного боку, сприятиме накопиченню наукових знань, а з іншого, – розширенню доступу широких верств населення до різноманітних інформаційних ресурсів.

Крім того, створення єдиного європейського освітнього простору в межах Болонського процесу істотно підвищує роль інформаційних та комунікаційних технологій в освіті, сприяє розвитку так званих відкритих університетів.

В Україні, розуміючи важливість впровадження інформаційних технологій в освіті, у 2006 році було розроблено державну програму «Інформаційні та комунікативні технології в освіті і науці». Метою Програми було створення умов для розвитку освіти і науки, підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження інформа-

ційних та комунікативних технологій, забезпечення реалізації прав на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації, здійснення підготовки необхідних спеціалістів і кваліфікованих користувачів, сприяння розвитку вітчизняного виробництва високотехнологічної продукції і, насамперед, – конкурентоспроможних комп'ютерних програм як найважливішої складової інформаційних та комунікаційних технологій сприяння переходу економіки до інноваційного шляху розвитку. Передбачалося, що реалізація державної програми «Інформаційні та комунікативні технології в освіті і науці» повинна:

- підвищити якість, доступність та конкурентоспроможність національної освіти і науки на світовому ринку праці та освітніх послуг; надати нові можливості для наукового пошуку та технологічного розвитку;
- підвищити ефективність наукових досліджень, створити умови для ефективного міжнародного наукового співробітництва, розв'язати соціальні проблеми, пов'язані зі створенням рівних умов доступу до освіти і науки;
- забезпечити доступ громадян до науково-освітніх ресурсів і створити умови для безперервного навчання протягом усього життя;
- підвищити ефективність державного управління за рахунок впровадження і масового поширення інформаційних та комунікаційних технологій;
- забезпечити реалізацію права громадян на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації;
- забезпечити прискорення інтеграції України до світового науково-освітнього простору.

Підбиваючи підсумки реалізації цієї державної програми, слід зазначити, що не вдалося повною мірою досягти всіх поставлених цілей. Однак, позитивні результати її реалізації є.

Необхідно також зазначити, що в Україні розроблено Національну стратегію розвитку освіти на 2012–2021 роки, яка визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, серед яких важливе місце займає необхідність подальшого впровадження інформаційних технологій в освіті [1]. Її розробку зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Відповідно до завдань, визначених Законами України, Указами Президента України, упродовж останніх п'яти років у межах Національної програми інформатизації виконуються завдання державних програм інформатизації та комп'ютеризації загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів. Результатами реалізації цих програм є зростання кількості загальноосвітніх навчальних закладів, оснащених

сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, – до 94,6 % в цілому по Україні (у тому числі 93,2 % – у школах сільської місцевості). За період з 2000 до 2010 року всього встановлено 19 002 навчальні комп'ютерні комплекси (далі – НКК), з них закуплено за кошти державного бюджету – 17 458 НКК. Серед них 9704 НКК встановлено до 2005 року, тому вони є фізично і морально застарілими і потребують оновлення [1].

Починаючи з 2009/2010 навчального року, до навчального процесу 9 класу включено вивчення інформатики як навчальної дисципліни у 5 254 школах України. Відповідне оснащення кабінетів інформатики у загально-освітніх навчальних закладах I–II ступенів на початок 2010/2011 навчального року було у 18 % від загальної потреби.

На початок 2011 року в цілому по Україні близько 85 % загально-освітніх навчальних закладів підключено до мережі Інтернет, відповідна частка шкіл сільської місцевості становить лише 55 %.

У більш ніж 100 вищих навчальних закладах дистанційна форма навчання використовується як навчальна технологія.

Програма «Сто відсотків» забезпечує підключення ста відсотків шкіл до глобальних інформаційних ресурсів та сприятиме створенню умов для отримання повноцінної освіти, соціальної адаптації та реабілітації дітей з обмеженими можливостями.

У межах проекту «Відкритий світ» передбачено створення національної інформаційно-комунікаційної мережі на основі бездротових технологій четвертого покоління, яку має бути використано, насамперед, для потреб шкільної освіти: 1,5 мільйони школярів стануть користувачами портативних комп'ютерів (нетбуків чи їхніх аналогів), а також отримають доступ до нових українських навчальних програмних продуктів, а також до мережі Інтернет. Проект має на меті посилити загальну конкурентоспроможність українського суспільства та забезпечити умови для майбутнього технологічно-інноваційного прориву нашої держави.

Успішно реалізуються освітні програми корпорації Intel. Програма Intel «Навчання для майбутнього» передбачає навчання педагогів основам ІКТ. За 6 років підготовлено понад 180 000 вчителів. Проект «1 учень – 1 комп'ютер» передбачає забезпечення загального доступу учнів до електронних освітніх ресурсів шляхом використання персональних нетбуків.

За 2006–2010 роки на замовлення Міністерства освіти і науки України розроблено за державні кошти і впроваджено у навчальний процес 123 найменування педагогічних програмних засобів (далі – ППЗ) для закладів освіти: 7 навчальних комп'ютерних програм та 116 педагогічних програмних засобів (92 – для загальноосвітніх навчальних закладів, 13 – для професійно-технічних навчальних закладів та 11 – для вищих навчальних закладів).

Проаналізуємо результати реалізації державних програм щодо впровадження інформаційних технологій в освіті. Наприклад, у *системі загальної середньої освіти*:

- затверджено план заходів щодо створення та впровадження електронного навчального контенту;

- введено навчальний предмет «Сходінки до інформатики» як обов'язковий з другого класу у 2012/2013 навчальному році;

- запроваджується вивчення у загальноосвітніх навчальних закладах, починаючи з 2011/2012 навчального року, курсу за вибором під назвою «Основи інфокомунікацій» для учнів 11 класу, розроблено та видано навчальний посібник та програму дисципліни «Основи інфокомунікацій».

У системі *професійно-технічної освіти*:

- у кожному новому стандарті ПТО передбачено вивчення предмета «Інформаційні технології»: первинна підготовка – 17 годин, підвищення кваліфікації – 8 годин;

- у 45 % ПТНЗ активно використовуються локальні мережі як у навчально-виховному, так і в адміністративно-управлінському процесі;

- розроблено і активно використовується 20 електронних засобів навчального призначення, що забезпечують комп'ютерну підтримку навчального процесу у професійно-технічних навчальних закладах за п'ятьма різними напрямками.

У системі *позашкільної освіти*:

- на базі 38 загальноосвітніх навчальних закладів 5-ти регіонів України здійснюється науково-пошуковий проект «Прикладна інформатика»;

- з 2009 року в Україні впроваджується проект «Створення системи надання дистанційних послуг для підтримки навчально-виховного процесу загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу»;

- проводяться Всеукраїнські Інтернет-олімпіади з 8 предметів; у 2011/2012 навчальному році започатковано проведення Всеукраїнської учнівської олімпіади з інформаційних технологій.

Слід зазначити, що одним із перспективних способів інформаційного забезпечення науки й освіти є використання електронних бібліотек. Сучасні бібліотеки, одночасно зі сховищами паперових документів, створюють, формують і пропонують для користувачів бази нових електронних ресурсів. На відміну від традиційних бібліотечних фондів, електронні ресурси створюються значно швидше. Електронна бібліотека (ЕБ) в загальному розумінні – це інформаційна система, яка надійно накопичує, зберігає й ефективно використовує різні колекції електронних документів як інформаційних ресурсів, доступних для користувача у зручному вигляді через глобальні мережі передавання даних. Тобто, це ресурс, де користувач знаходить не тільки те, що складає фонд певного сховища ЕБ, але й має змогу миттєво отримати будь-яку інформацію з будь-якої ЕБ світу.

Характерною особливістю сучасної системи освіти та науки є поширення серед науковців та освітян таких Інтернет-ресурсів, як: матеріали телеконференцій, дискусійних груп, форумів, наукових праць, окремих авторських публікацій і персональних сторінок тощо, що потребує уваги бібліотечних фахівців для подальшої їхньої систематизації і поширення.

Варто також зазначити, що з метою вдосконалення навчального процесу, посилення практичної підготовки студентів слід впроваджувати інноваційні технології організації та проведення комплексної виробничої практики з фаху при підготовці бакалаврів, спеціалістів та магістрів в економіці. Таке впровадження може бути представлено у вигляді імітаційної практики з використанням ПК і створенням віртуальних підприємств, банків.

Важливим моментом і метою імітаційної практики є оволодіння студентами сучасними методами та прийомами прийняття рішень з питань загального та функціонального менеджменту, бізнес-планування, економіки, фінансів, бухгалтерського обліку, маркетингових досліджень, управління персоналом, набуття навичок проведення господарсько-фінансових операцій та виконання службових обов'язків на окремих робочих місцях імітаційних підприємств.

Для забезпечення досягнення основної мети функціонування необхідно виконати ряд завдань, що полягають у закріпленні, поширенні та поглибленні теоретичних знань, що отримані при вивченні спеціальних предметів, здобутті практичних навичок в професійній діяльності, вивченні діяльності підприємства, формуванні професійних навичок фахівця з економіки.

Під час імітаційної практики студент має оволодіти системою умінь й набути навички щодо вирішення типових завдань відповідно до посад, що може обійняти випускник вищого навчального закладу, основними видами діяльності якого є планово-економічна, фінансова, маркетингово-комерційна, управлінська діяльність.

Імітаційна практика передбачає ознайомлення зі станом організації роботи підприємства-об'єкта імітаційної практики, здійснення аналізу основних показників його господарсько-фінансової діяльності за останній рік та розробку обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення окремих аспектів його діяльності на майбутнє.

На першому етапі проходження практики студент має ознайомитися зі специфікою господарсько-фінансової діяльності підприємства – об'єкта тренінгу, його організаційною структурою, станом управління діяльністю підприємства загалом.

Результатом цієї роботи має стати віддзеркалення у звіті про імітаційну практику таких питань:

➤ характеристика підприємства (форма власності, організаційно-правова форма господарювання, сфера діяльності, дотримання вимог щодо державної реєстрації та діяльності підприємства тощо);

- характеристика господарської діяльності (спеціалізація підприємства, переважні види бізнес-операцій, інші види діяльності);
- характер регулювання та контролю за діяльністю підприємства з боку держави (виконавчих органів, міністерств, відомств), стан дотримання державних вимог;
- характер управління діяльністю підприємства з боку власників (вищі органи управління підприємством, органи нагляду та контролю за діяльністю підприємства, періодичність їхніх зборів, характер питань, що розглядаються);
- характер організації управління діяльністю підприємства (організаційна структура управління підприємством, характеристика окремих структурних підрозділів, їхнього функціонального призначення, прав, обов'язків, повноважень, характер регламентації діяльності окремих працівників підприємства (контракти, посадові інструкції тощо);
- характеристика інструктивних, нормативних та методичних матеріалів, які використовуються на підприємстві, їхні якість та повнота.

Другим етапом імітаційної практики є аналіз стану та результатів окремих напрямів діяльності підприємства-об'єкта імітаційної практики.

Основна мета цього етапу – оцінка якості управління та досягнутих результатів за окремими функціональними напрямками діяльності підприємства – об'єкта практики.

Результати цієї роботи у звіті про імітаційну практику узагальнюються за такою структурою.

Фінансово-економічна діяльність

Аналіз методичного забезпечення фінансової, аналітичної й планової роботи. Методи, що використовуються в процесі аналізу економічних показників і обґрунтування їхніх планових значень. Рівень програмного забезпечення виконання зазначених робіт.

Система аналізу та планування показників господарської діяльності, що застосовується на підприємстві, характеристика ефективності їхнього функціонування. Аналіз ступеня використання комп'ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення.

Аналіз результатів господарської діяльності підприємства на основі форм річної фінансової та статистичної звітності. Оцінка обсягів та динаміки найважливіших показників: обсяги та структура виробництва продукції (товарів, робіт, послуг); обсяги та склад основних засобів, обсяги та швидкість обігу товарно-матеріальних запасів, обсяги виручки від реалізації, обсяги та склад операційних витрат, фінансовий результат – від звичайної діяльності до оподаткування, а також його складові, обсяги чистого прибутку і напрями його використання.

Управління персоналом

Організація роботи з персоналом підприємства, кількісний та якісний склад кадрової служби. Аналіз нормативних документів, що регламентують її роботу (положення про кадрову службу та посадові інструкції працівників кадрової служби).

Аналіз штатного розкладу працівників підприємства та структури персоналу (за категоріями, за рівнем освіти, за статтю, за віком).

Оцінка кадрової політики, яка проводиться на підприємстві, підвищення кваліфікації працівників, атестація працівників, реалізація заходів щодо зміцнення згуртованості трудового колективу та формування соціально-психологічного клімату, складання планів розвитку ділової кар'єри.

Аналіз руху персоналу (прийняття, переведення, звільнення) та виявлення основних факторів, які впливають на плинність кадрів.

Аналіз ступеня використання комп'ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення у діяльності працівників кадрової служби.

Маркетингова і комерційна діяльність підприємства

Організація маркетингової та комерційної діяльності на підприємстві. Функції та завдання, які виконують фахівці відповідних служб. Аналіз нормативних документів, що регламентують їхню діяльність (положення про відповідні служби, посадові інструкції спеціалістів), кількісний та якісний склад фахівців.

Аналіз джерел інформації та програмних продуктів, що використовуються певними спеціалістами для здійснення закупівельної, маркетингової діяльності, моніторингу ринку.

Основні постачальники ресурсів та споживачі продукції (робіт, товарів, послуг) підприємства. Процес їхнього пошуку, оцінки та вибору. Порядок та умови укладання угод. Оцінка якості роботи з формування матеріальних (товарних) ресурсів (частота закупівлі, розміри разової закупівлі, обстеження наявності товарів у торговельній залі).

Фактори, що впливають на зміну попиту на матеріальні (товарні) ресурси в окремі періоди (місяць, тиждень, день), організація їхнього моніторингу та реагування.

Комунікаційні заходи маркетингу (реклама, стимулювання збуту, використання цінових знижок), зв'язки з громадськістю. Аналіз бюджету маркетингу.

Аналіз обґрунтованості планів маркетингу для забезпечення досягнення цілей підприємства. Періодичність розробки та узгодженість планів закупівлі, продажу, маркетингу.

Обліково-бухгалтерська діяльність

Характеристика основних елементів облікової системи підприємства з позицій створення базису для здійснення фінансового аналізу за такими напрямками як:

- ✓ організаційний (характеристика документообігу за періодичністю та за характером взаємозв'язку з іншими структурними підрозділами);
- ✓ технічний (характеристика програмного забезпечення, переваги та недоліки його використання);
- ✓ методологічний (глибина аналітичного обліку, оцінка собівартості реалізованої продукції (товарів), оцінка активів, методика нарахування амортизації).

Важливо також провести аналіз щодо моніторингу взаєморозрахунків з кредиторами, наявності заборгованості з розрахунків, а також повноти та своєчасності сплати податкових та інших обов'язкових платежів, оцінити фінансовий стан підприємства, проаналізувати показники платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості.

Після завершення практики, залежно від спеціалізації навчання, наукових інтересів та особистих бажань, студент має розробити конкретні та обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення окремого напрямку (напрямів) роботи підприємства або впровадження певного нововведення (інновації).

Розробка пропозицій має ґрунтуватися на виявлених недоліках організації роботи підприємства, наявних резервах її удосконалення, вивченні вітчизняного та закордонного досвіду кращих підприємств аналогічного та споріднених профілів діяльності.

Слід зазначити, що імітаційна практика проводиться на економічному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і має дуже позитивні результати, адже дозволяє студентам на віртуальному підприємстві набути практичних навичок щодо організації його господарсько-фінансової діяльності, взаємин з іншими контрагентами, фінансово-кредитною системою держави.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання сучасних інформаційних технологій в освіті є прогресивним кроком, який дозволить покращити якість освіти.

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 роки в Україні.
2. Постанова Кабінету Міністрів № 1153 «Про розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій в освіті та науці на період 2006–2015 років» від 07.12.2005 р.
3. Традиційні і нові технології у навчальному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.management.com.ua